

SŁOWO WSTĘPNE / Foreword

Szanowni Państwo,

Przekazujemy w Państwa ręce kolejny, już 54. tom „Logopedii”. Polskie Towarzystwo Logopedyczne dba o wysoki poziom publikowanych w nim artykułów i rozpraw. Obecny czas jest dla logopedii szczególnie, trwają bowiem prace nad ustawą o zawodzie logopedy. Ustawa regulowałaby proces kształcenia oraz warunki pracy logopedów. Kierunek rozwoju, jaki przyjęła logopedia, jest wciąż interdyscyplinarny, ale coraz mniej językoznawczy, a bardziej medyczny. Dynamiczny rozwój tej dziedziny, podejmowanej przez nią problematyki wskazuje kierunek zmian w badaniach nad problemami związanymi z mową, mówieniem i językiem w kontekście teorii, jak i terapii. Świadczą o tym również zawarte w tomie artykuły.

Opublikowany tom zawiera 25 autorskich tekstów, które nie były wcześniej nigdzie publikowane.

W tomie wyróżniono cztery części. W części pierwszej pod tytułem *Rozprawy* znalazły się teksty poruszające problematykę badań podstawowych dla logopedii. Artykuł Mirosława Michalika i Anny Krzyżak zwraca uwagę na występowanie subdyscyplin w lingwistyce stosowanej. Autorzy skupili się na ujęciu systemowym logopedii, lingwistyki klinicznej i biolingwistyki, których obszar zainteresowania stanowi problematyka mowy.

O subdyscyplinach piszą także Ewa Wolańska oraz Adam Wolański, poruszając problem wykorzystania w terapii wyników badań grafematycznych i grafetycznych. Badacze zwrócili uwagę na ważkość podziału tych subdyscyplin. Grafematyka koncentruje się na opisie systemowych jednostek pisma oraz ich funkcji w języku, podczas gdy grafetyka skupia się na materialnym, wizualnym i fizycznym wymiarze pisma oraz tekstu graficznego. To dualistyczne podejście do pisma jako narzędzia komunikacji przekłada się na diagnozę i terapię komunikacji pisemnej.

Grzegorz Nawrocki oraz Robert Wielgat skupili się na kwestii akustyki nowego wariantu / ɛ/ w języku polskim. Paulina Czarnecka przedstawia problem odruchów pierwotnych oraz ich wpływu na terapię logopedyczną. Artykuł Moniki Łuszczuk pokazuje możliwość wykorzystania ultrasonografii w diagnozie logopedycznej. Mateusz Szurek oraz Barbara Jamróz podjęli temat zaburzeń połykania, a Lidia Nawrocka oraz Zuzanna Wojnarowska aspekt funkcjonowania psychospołecznego u osób po operacji usunięcia krtani oraz tego, jak laryngektomia wpływa na jakość życia.

Artykuł Renaty Gliwy-Patyńskiej odnosi się do nowoczesnych metod terapii pacjentów z chorobą Parkinsona przy wykorzystaniu ćwiczeń typu Semi-Occluded Vocal Tract (SOVTE). Jest to szczególnie cenny tekst z uwagi na jego wymiar praktyczny, potwierdzony badaniami pilotażowymi.

Ewa Boksa z kolei poruszyła temat komunikacji osób z ASD, szczególnie ważny w kontekście rosnącej liczby pacjentów z tą diagnozą. W wybranych zaburzeniach mowy mogą wystąpić trudności z realizacją intencji. Intencja jest nieodzownym elementem procesu komunikacji. Brak określonej intencji zaburza lub uniemożliwia komunikowanie się. Zawsze bowiem mówimy po coś. Problem z wyrażaniem i realizowaniem intencji, jak zaznacza w swoim tekście Kamila Bigos, jest ważny przy okazji pracy z pacjentami z afazją. Artykuł Izabelli Marii Leńniczuk również dotyczy afazji. Autorka podjęła się zbadania afazji motorycznej u dzieci z wykorzystaniem *Testu Rozwoju Językowego*.

Język to system znaków oraz porządkująca je gramatyka. Jak te dwa elementy kształtują się u osób niesłyszących? Ewa Muzyka-Furtak przedstawiła koncepcję paronimii jako mechanizmu budowania zasobu leksykalnego u osób z zaburzonym narządem słuchu.

Często w logopedii odnosimy się do wpływu zaburzeń mowy na psychikę pacjentów. Zbigniew Tarkowski podjął się wyjaśnienia psychologicznego konceptu gielkotu oraz odniesienia tej sfery funkcjonowania w terapii.

Starość to czas, któremu towarzyszą liczne zmiany w zakresie funkcjonowania na wielu płaszczyznach. Także tych związanych z pamięcią. Bartłomiej Kusi w swoim artykule dotknął problemu zapamiętywania wyrazów nacechowanych emocjonalnie przez osoby starsze. Wyniki jego badań wskazują na istotną rolę emocji w procesach pamięciowych oraz na większą łatwość w zapamiętywaniu materiału słownego wartościowanego pozytywnie przez osoby starsze.

Kwestii korelacji płci i głosu podjęła się Joanna Stempień, zadając pytanie, czy głos ma płęć oraz jakie tak postawiona teza ma implikacje dla osób transpłciowych. Te rozważania uzupełnia artykuł Huberta Krzyszkowskiego, który poświęcił swój tekst kwestii głosu i komunikacji osób transpłciowych.

W logopedii wskazuje się na binarność funkcjonowania ludzkiego mózgu. Lewa półkula odpowiada za percepcję mowy, a prawa muzyki. Marta Wysocka pokazuje, że oba obszary można ze sobą integrować, a mechanizmy percepcji dźwięków mowy i muzyki ze sobą łączyć. Katarzyna Piwowarska swoimi badaniami objęła dzieci grające na skrzypcach. Charakterystyczna postawa skrzypka i sposób trzymania instrumentu mogą prowadzić do wad postawy oraz zaburzeń układu stomatognatycznego, mających negatywny wpływ chociażby na artykulację.

Wojciech Lipski podjął się oceny zaburzeń mowy w schizofrenii z wykorzystaniem koncepcji gramatyki strukturalistycznej. Wykazał, że ten nurt w lingwistyce daje narzędzia do opisu oraz interpretacji objawów mowy schizofatycznej.

W części drugiej tomu, zatytułowanej *Głosy w dyskusji*, Zbigniew Tarkowski podjął się oceny zjawiska komercjalizacji w logopedii. Logopeda oferuje różnego rodzaju usługi, przez co wytwarza pewne dobra, a poziom usług i dóbr logopedycznych decyduje o statusie logopedii w działalności praktycznej.

Część trzecia zawiera studia przypadków. Joanna Antczak-Kujawin wykazała użyteczność terapii dorosłych z wykorzystaniem koncepcji „Montessori dla seniorów”; zarówno Jolana Sławek, jak i Ewa Kaptur nawiązały do wpływu zaburzeń genetycznych na język i mowę. Jolanta Sławek opisała terapię komunikacji 5,5 letniego chłopca z genetycznym zespołem Bakera-Gordona, a Ewa Kaptur kształcenie mowy i języka nastolatków z trisomią 21. chromosomu.

W części ostatniej – czwartej zamieszczona została recenzja testu Danuty Pluty-Wojciechowskiej pt. *Diagnoza artykulacji dzieci i dorosłych DADID. Podręcznik, karty diagnozy, zestawy obrazków*. W swojej recenzji Irena Polewczyk zwróciła uwagę na dużą wartość praktyczną narzędzia w diagnozie i terapii logopedycznej zaburzeń realizacji fonemów.

Pragnę podziękować wszystkim Autorom za merytoryczne teksty przyczyniające się do rozwoju refleksji logopedycznej. Szczególne podziękowania ślę Recenzentom za rzetelne i wnikliwe recenzje.

Wojciech Lipski